

Uchwała z dnia 5 grudnia 2007 r.

II PZP 6/07

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Jolanta Strusińska-Żukowska, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 5 grudnia 2007 r. sprawy z powództwa Janusza W. przeciwko P. SA Oddział Budownictwa Energetycznego O. w B. o zapłatę, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu z dnia 6 września 2007 r. [...]

„Czy w sprawie z zakresu prawa pracy, w której wartość przedmiotu sporu przewyższała 50.000 zł, od apelacji zaskarżającej częściowo wyrok sądu pierwszej instancji, i w której wartość przedmiotu zaskarżenia nie przewyższa kwoty 50.000 zł, należy uiścić opłatę stosunkową, czy podstawową ?”

p o d j ą ł uchwałę:

W sprawie z zakresu prawa pracy z powództwa pracownika, w której wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 zł, od apelacji powoda, w przypadku gdy wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa od tej kwoty, pobiera się opłatę stosunkową obliczoną od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 35 ust.1 zdanie drugie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Dz.U. Nr 167, poz.1398 ze zm.).

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 2 kwietnia 2007 r., Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu oddalił powództwo Janusza W. przeciwko P. SA Oddział Budownictwa Energetycznego O. w B. o zapłatę kwoty 66.593 zł. Wyrok ten został zaskarżony „co do kwoty 50.000 zł” - sporządzoną przez zawodowego pełnomocnika - apelacją, od której uiszczono opłatę w kwocie 30 zł.

Postanowieniem z dnia 20 czerwca 2007 r., Sąd Rejonowy odrzucił apelację na podstawie art. 130² § 3 k.p.c., wskazując, iż nie została ona prawidłowo opłacona. W ocenie Sądu, w sprawie znajdował zastosowanie art. 35 ust. 1 zdanie drugie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, co oznacza, że strony obowiązane były do uiszczania od wszystkich pism opłaty stosunkowej. Sprawa, w której opłaty uiszczane są na zasadach ogólnych, utrzymuje ten status aż do jej zakończenia, niezależnie od tego, że wartość przedmiotu zaskarżenia została oznaczona na kwotę niższą. Inna interpretacja prowadziłaby do nieuzasadnionego różnicowania sytuacji stron w zakresie ponoszenia opłat sądowych w zależności od stadium postępowania.

W zażaleniu na powyższe postanowienie powód zarzucił, że Sąd pierwszej instancji wadliwie utożsamiał wartość przedmiotu sporu z wartością przedmiotu zaskarżenia. Tymczasem, skoro art. 130² § 3 k.p.c. uzależnia wysokość opłaty od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia, to prawidłowa wykładnia tego przepisu winna prowadzić do wniosku, że wartość przedmiotu zaskarżenia w niniejszej sprawie wynosi 50.000 zł, a nie 66.593 zł, a zatem na zasadzie art. 35 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych opłata od apelacji winna wynosić 30 zł.

Rozpoznając zażalenie, Sąd Okręgowy w Opolu uznał, że w sprawie występuje zagadnienie prawne budzące wątpliwości, a sprowadzające się do rozstrzygnięcia kwestii, „czy w sprawie z zakresu prawa pracy, w której wartość przedmiotu sporu przewyższała 50.000 zł, od apelacji zaskarżającej częściowo wyrok sądu pierwszej instancji i w której wartość przedmiotu zaskarżenia nie przewyższa kwoty 50.000 zł, należy uiścić opłatę stosunkową czy podstawową”.

W ocenie Sądu Okręgowego, literalna wykładnia art. 35 ust. 1 zdanie drugie ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, może prowadzić do wniosku wyprowadzonego przez Sąd Rejonowy w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia. Określając bowiem zakres spraw, w których pobiera się od wszystkich podlegających opłacie pism opłatę stosunkową, ustawodawca wskazał na sprawy, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 zł. Zarówno w powołanej ustawie (art. 13), jak i w Kodeksie postępowania cywilnego w wielu przepisach (np. art. 19 i następne, art. 368 § 2) ustawodawca posługuje się pojęciami „wartość przedmiotu sporu” i „wartość przedmiotu zaskarżenia” w sposób wskazujący wyraźnie, że nie są to pojęcia tożsame. Upraszczając tę kwestię można przyjąć, iż z

wartością przedmiotu sporu mamy do czynienia w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, natomiast z wartością przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu wywołanym wniesieniem środka zaskarżenia. Można byłoby zatem uznać, że skoro w art. 35 ust.1 zdanie drugie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych ustawodawca wskazał na określoną wartość przedmiotu sporu dla wyodrębnienia spraw, w których pobiera się opłaty stosunkowe, to - jak przyjął to Sąd Rejonowy - dla ustalenia, jakiego rodzaju opłatę (podstawową czy stosunkową) należy w sprawie z zakresu prawa pracy pobrać od apelacji, jak również innych pism podlegających opłacie, decydujące znaczenie ma wartość przedmiotu sporu ukształtowana przed sądem pierwszej instancji, a nie wynikająca z apelacji wartość przedmiotu zaskarżenia. Ta ostatnia ma jedynie wpływ na wysokość opłaty stosunkowej od apelacji, skoro art. 13 powołanej ustawy stanowi, że wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia.

Jednakże z drugiej strony, wartość przedmiotu zaskarżenia jest również w istocie wartością przedmiotu sporu, z tym że przeniesionego na etap postępowania wywołanego wniesieniem środka zaskarżenia. Można byłoby więc uznać, że ustawodawca posługuje się tym pojęciem tylko dla podkreślenia tej cechy. W wypadku apelacji wartość ta nie może zasadniczo być wyższa od wartości przedmiotu sporu wskazanej w pozwie, jednak określa się ją przy odpowiednim zastosowaniu przepisów odnoszących się do wartości przedmiotu sporu (art. 368 § 2 k.p.c.). Podana przez apelującego lub ustalona przez sąd przy odpowiednim zastosowaniu art. 25 k.p.c. kwota stanowiąca wartość przedmiotu zaskarżenia wskazuje, o jaką kwotę lub jakiej wartości prawo majątkowe toczy się spór na etapie postępowania apelacyjnego. Jeżeli wyrok sądu pierwszej instancji został zaskarżony tylko częściowo i wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa od wynikającej z pozwu wartości przedmiotu sporu, to w pozostałej części postępowanie zostaje prawomocnie zakończone i ta niezaskarżona część nie jest już przedmiotem postępowania apelacyjnego. Tym samym odpowiadająca tej części wartość nie jest już wartością przedmiotu sporu. Można byłoby wyprowadzić stąd wniosek, że skoro w apelacji wartość przedmiotu zaskarżenia, a tym samym wartość spornego na tym etapie postępowania prawa, nie przewyższa kwoty 50.000 zł, to opłata od apelacji winna zostać ustalona na podstawie art. 35 ust.1 zdanie pierwsze ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych i wynosić 30 zł. Sąd pierwszej instancji argumentował, że różnicowanie sytuacji stron w zakresie ponoszenia opłat sądowych w zależności od stadium postępowania

byłoby nieuzasadnione. Tymczasem takie zróżnicowanie w niektórych sytuacjach wynika z art. 35 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy. W sprawach z zakresu prawa pracy, w których powodem jest pracodawca, żadna ze stron nie korzysta z ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych, a powód bez względu na wartość przedmiotu sporu winien uiścić opłatę od pozwu (w sprawach o prawa majątkowe jest to zasadniczo opłata stosunkowa, o której mowa w art. 13 powołanej ustawy), o ile nie zostanie z niej zwolniony przez sąd. Jednakże gdy wartość przedmiotu sporu nie przewyższa kwoty 50.000 zł opłata od apelacji wynosi 30 zł i to dla wszystkich stron (zdanie pierwsze tego przepisu). Również w sprawach z powództwa pracownika sytuacja strony w zakresie kosztów sądowych może być zróżnicowana w zależności od stadium postępowania, np. pracodawca przegrywający sprawę może zostać obciążony w wyroku sądu pierwszej instancji opłatą stosunkową na podstawie art. 113 ust. 1 powołanej ustawy, natomiast od apelacji będzie zobowiązany uiścić opłatę podstawową.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wątpliwości Sądu Okręgowego dotyczą interpretacji art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (zwanej dalej ustawą o kosztach sądowych) i odnoszą się do kryterium decydującego o rodzaju opłaty pobieranej od apelacji w sprawach z zakresu prawa pracy (podstawowa lub stosunkowa), przy czym sformułowane zagadnienie prawne wystąpiło w sprawie z powództwa pracownika przeciwko pracodawcy. Przepis art. 35 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych stanowi, że „w sprawach z zakresu prawa pracy pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 zł wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Jednakże w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 zł, pobiera się od wszystkich podlegających opłacie pism procesowych opłatę stosunkową”. W ocenie Sądu Okręgowego, w sprawie z zakresu prawa pracy z powództwa pracownika, w której wartość przedmiotu zaskarżenia nie przekracza od 50.000 zł, przy wartości przedmiotu sporu wyższej od tej kwoty, powołany przepis może być rozumiany dwojako: 1) apelacja pracownika podlega opłacie stosunkowej obliczonej od wartości przedmiotu zaskarżenia; 2) od apelacji pracownika pobiera się opłatę

podstawową, gdyż w takim przypadku wartość przedmiotu zaskarżenia jest w istocie wartością przedmiotu sporu przeniesionego na etap postępowania odwoławczego.

Kwestia objęta przedstawionym do rozstrzygnięcia zagadnieniem prawnym była już wielokrotnie przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. Między innymi w postanowieniach z dnia 21 września 2006 r., II PZ 34/06 (OSNP 2007 nr 19-20, poz. 282), z dnia 23 listopada 2006 r., II PZ 43/07, z dnia 23 listopada 2006 r., II PZ 45/06, z dnia 11 grudnia 2006 r., I PK 197/06, z dnia 15 lutego 2007 r., I PK 283/06, z dnia 6 czerwca 2007 r., III PK 22/07 (wszystkie niepublikowane) wyrażony został pogląd, że rodzaj opłaty sądowej w sprawach z zakresu prawa pracy (podstawowa, czy stosunkowa) jest uzależniony od wartości przedmiotu sporu przewyższającego kwotę 50.000 zł a nie od wartości przedmiotu zaskarżenia. W uchwale z dnia 11 września 2007 r., II PZP 5/07 (Biuletyn SN 2007 nr 9, str. 19), Sąd Najwyższy stwierdził, że w sprawie z zakresu prawa pracy z powództwa pracownika, w której wartość przedmiotu sporu przekracza 50.000 zł, od apelacji pozwanego pracodawcy, w przypadku gdy wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa od tej kwoty, pobiera się opłatę stosunkową obliczoną od wartości przedmiotu zaskarżenia. Orzecznictwo w zakresie wyrażonej przez Sąd Okręgowy wątpliwości jest zatem utrwalone i jednolite. Mając jednak na uwadze, że uchwała z dnia 11 września 2007 r., II PZP 5/07 zapadła po dacie wydania postanowienia o przedstawieniu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, a żadne z powołanych wyżej postanowień nie zostało jeszcze wówczas opublikowane, Sąd Najwyższy uznał za uzasadnione udzielenie odpowiedzi na zadane pytanie.

Sformułowane przez Sąd Okręgowy zagadnienie jest jednolicie rozstrzygane w orzecznictwie Sądu Najwyższego niezależnie od prezentowanej argumentacji. I tak, w uzasadnieniu powołanego wyżej postanowienia z dnia 21 września 2006 r., II PZ 34/06, Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że z art. 35 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych wynika, że opłacie sądowej podlega apelacja wniesiona w sprawie z zakresu prawa pracy, natomiast rodzaj opłaty jest uzależniony od wartości przedmiotu sporu. Treść zdania drugiego art. 35 ust. 1 ustawy jest wyraźna i wynika z niej wprost, że rodzaj opłaty w sprawach z zakresu prawa pracy (podstawowa, czy stosunkowa) zależy od wartości przedmiotu sporu przewyższającego kwotę 50.000 zł, a nie od wartości przedmiotu zaskarżenia. Uzależnienie rodzaju opłaty od wartości przedmiotu sporu (a nie od wartości przedmiotu zaskarżenia) wynika nie tylko z treści tego przepisu, ale także z analizy systemowej. W art. 35 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych

wymienione są jako podlegające opłacie wyłącznie środki zaskarżenia. Ustawodawca w art. 13 ustawy wyraźnie przy tym rozróżnia przypadki pobierania opłaty stosownie do wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Jeżeli więc w art. 35 ust. 1, który obejmuje tylko środki zaskarżenia, nie uzależnia rodzaju opłaty od wartości przedmiotu zaskarżenia, to oznacza to, że jest ona zależna od wskazanej w tym przepisie wartości przedmiotu sporu. Inaczej mówiąc, jeżeli wartość przedmiotu sporu będącego przedmiotem wyroku sądu pierwszej instancji przekracza 50.000 zł, to od apelacji należy uiścić opłatę stosunkową od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 13 ustawy), choćby była ona niższa od 50.000 zł (tak również w postanowieniach z dnia 23 listopada 2006 r., II PZ 43/06 oraz II PZ 45/06). W uzasadnieniu postanowienia z dnia 15 lutego 2007 r., I PK 283/06, Sąd Najwyższy stwierdził, że wykładnia art. 35 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych prowadzi do wniosku, iż jego zdanie drugie dotyczy spraw, w których wartość przedmiotu sporu a nie wartość przedmiotu zaskarżenia, przewyższa kwotę 50.000 zł. Wartość przedmiotu sporu i wartość przedmiotu zaskarżenia nie są pojęciami tożsamymi, co wynika z art. 13 ustawy oraz z porównania art. 19 § 1 i art. 368 § 2 k.p.c. Oznacza to, że obowiązek uiszczenia opłaty podstawowej w wysokości 30 zł od skargi kasacyjnej występuje tylko w sprawie z zakresu prawa pracy, w której wartość przedmiotu sporu nie przekracza 50.000 zł. Jeżeli wartość przedmiotu sporu jest wyższa niż 50.000 zł, to wnoszący skargę kasacyjną jest zobowiązany uiścić opłatę sądową na ogólnych zasadach wynikających z art. 13 ustawy o kosztach sądowych, także wówczas, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa od tej kwoty (podobnie w postanowieniach z dnia 11 grudnia 2006 r., I PK 197/06 oraz z dnia 8 czerwca 2007 r., III PK 22/07). W uzasadnieniu uchwały z dnia 11 września 2007 r., II PZP 5/07, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że zastrzeżenie zawarte w zdaniu drugim art. 35 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych oznacza w zakresie opłat sądowych wyłączenie z generalnego zwolnienia od obowiązku uiszczenia kosztów sądowych, zawartego w art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy, pewnej kategorii spraw z powództwa pracownika. Użycie w zdaniu drugim art. 35 ust. 1 sformułowania „w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 złotych, pobiera się od wszystkich podlegających opłacie pism opłatę stosunkową”, oznacza, że sprawy te w zakresie opłat sądowych są traktowane tak, jak wszystkie sprawy cywilne rozpoznawane na zasadach ogólnych. Opłatę sądową pobiera się na zasadach określonych w art. 13 ustawy - 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia. W sprawie z powództwa

pracownika, w której żądał on w pozwie kwoty wyższej niż 50.000 zł, zdanie pierwsze przepisu art. 35 ust. 1 nie ma w ogóle zastosowania. Niezależnie od tego, która ze stron zaskarży wyrok i w jakiej części, nie ma możliwości zastąpienia opłaty stosunkowej obliczanej na zasadach ogólnych opłatą podstawową określoną w zdaniu pierwszym. Przepis art. 35 ust. 1 zdanie drugie ustawy o kosztach sądowych należy rozumieć w ten sposób, że w sprawach wymienionych w tym przepisie od pozwu pobiera się opłatę stosunkową obliczoną od wartości przedmiotu sporu (tak również w uchwale z dnia 5 grudnia 2007 r., II PZP 7/07, niepublikowanej), a od apelacji pobiera się opłatę stosunkową obliczoną od wartości przedmiotu zaskarżenia, także wówczas, gdy wartość ta jest niższa od kwoty 50.000 zł.

Sąd Najwyższy w składzie rozstrzygającym niniejsze zagadnienie prawne przychylił się do argumentacji przedstawionej w uchwale z dnia 11 września 2007 r., II PZP 5/07. Należy podkreślić, że przepisy ustawy o kosztach sądowych mają charakter fiskalny i restrykcyjny i dlatego wymagają ścisłej wykładni, przy zastosowaniu w pierwszym rzędzie reguł wykładni gramatycznej. Pierwszeństwo językowej metody wykładni znajduje przede wszystkim uzasadnienie w zasadzie leżącej u podstaw ustawy, jaką jest samoobliczanie opłat sądowych oraz we wprowadzonym na mocy art. 130² k.p.c. rygoryzmie skutków uiszczenia przez zawodowego pełnomocnika niewłaściwie obliczonej opłaty sądowej (por. między innymi: uchwałę z dnia 9 stycznia 2007 r., II PZP 5/06, OSNP 2007 nr 11-12, poz. 152; uchwałę z dnia 27 marca 2007 r., II PZP 1/07, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 270; postanowienie z dnia 23 listopada 2006 r., II PZ 45/06, niepublikowane).

Zawarty w odnoszącym się do wysokości opłat w procesie dziale 3 tytułu II ustawy o kosztach sądowych art. 35 ust. 1 określa rodzaj i wysokość opłat pobieranych od wskazanych w tym przepisie pism w sprawach z zakresu prawa pracy. Jednocześnie zawiera on odstępstwo od ustanowionej w art. 96 ust. 1 pkt 4 zasady braku obowiązku uiszczenia przez pracownika kosztów sądowych w sprawach przez niego inicjowanych. W zdaniu pierwszym art. 35 ust. 1 ustanowiona została reguła, że w sprawach z zakresu prawa pracy opłatę podstawową w kwocie 30 zł pobiera się wyłącznie od czterech wymienionych w nim środków odwoławczych i środków zaskarżenia (apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej, skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia), niezależnie od tego, czy z powództwem występuje pracownik, czy pracodawca i która strona wnosi ten środek (por. powołane wyżej uchwały z dnia 9 stycznia 2007 r., II PZP 5/06 oraz z dnia 27 marca 2007 r., II

PZP 1/07 i przytoczone tam orzecznictwo). Zdanie drugie art. 35 ust. 1, rozpoczynające się od słowa „jednakże”, wskazuje na odstępstwo od reguły wyrażonej w zdaniu pierwszym, odnoszące się do spraw, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50.000 zł. W takich sprawach pobiera się opłatę stosunkową i to od wszystkich pism procesowych podlegających opłacie (stosunkowej). Oznacza to, że posługując się kryterium wartości przedmiotu sporu, spośród spraw z zakresu prawa pracy ustawodawca wyodrębnił sprawy o prawa majątkowe, w których wartość ta przewyższa kwotę 50.000 zł i poddał je ogólnym zasadom pobierania opłat sądowych. Posłużenie się w zdaniu drugim art. 35 ust. 1 pojęciem wartości przedmiotu sporu nie jest przypadkowe, nie zostało zastosowane zamiennie z pojęciem wartości przedmiotu zaskarżenia (oba pojęcia nie są przecież tożsame, co wynika chociażby z treści art. 13 ustawy o kosztach sądowych i porównania art. 19 § 1 i art. 368 § 2 k.p.c.), nie odnosi się również - jak wywodzi Sąd Okręgowy - do wartości przedmiotu sporu przeniesionego na inny etap postępowania (apelacyjnego, kasacyjnego). Wartość przedmiotu sporu w sprawach z zakresu prawa pracy pełni rolę kryterium wyodrębniającego spośród nich tę kategorię spraw, w których pobierane są opłaty stosunkowe. Skoro tak, to zdanie pierwsze art. 35 ust. 1 nie znajduje do tych spraw zastosowania. Gdyby zdanie drugie art. 35 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych odnosiło się wyłącznie do czterech środków odwoławczych i środków zaskarżenia, o których stanowi zdanie pierwsze tego przepisu (a nie do pism podlegających opłacie stosunkowej w rozumieniu art. 3 w związku z art. 13 ustawy), wówczas ustawodawca nie posłużyłby się podkreśleniem, że opłatę stosunkową pobiera się od „wszystkich” pism procesowych podlegających opłacie lub odniósłby obowiązek uiszczenia opłaty stosunkowej wyraźnie do pism określonych w zdaniu pierwszym, chociażby poprzez użycie sformułowania „wymienione pisma podlegające opłacie”, jak uczynił to w art. 35 ust. 2 ustawy.

Opłatę stosunkową reguluje art. 13 ustawy o kosztach sądowych, zgodnie z którym tego rodzaju opłatę pobiera się w sprawie o prawa majątkowe, przy czym wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia. Wartość przedmiotu sporu obliczana jest stosownie do reguł określonych w art. 19 i następnie k.p.c. W sprawach z zakresu prawa pracy decyduje ona o rodzaju i wysokości ponoszonych przez strony opłat od wskazanych w art. 35 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych pism procesowych, w tym o rodzaju i wysokości opłaty od apelacji (podstawowa wynosząca 30 zł lub stosunkowa wynosząca 5% wartości przedmiotu zaskarżenia).

Oznacza to, że w przypadku, gdy sąd pierwszej instancji orzekał w sprawie, w której wartość przedmiotu sporu przewyższała kwotę 50.000 zł, od apelacji pracownika lub pracodawcy pobiera się opłatę stosunkową obliczoną od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 13 w związku z art. 18 ust. 2 ustawy o kosztach w sprawach cywilnych), także wówczas, gdy wskutek częściowego zaskarżenia wyroku wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa od tej kwoty.

Z powyższych względów podjęto uchwałę jak na wstępie.

=====